

CZU: 342.7-053.2

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.18243272>Ion ROTARU¹

rotaru_ion_93@mail.ru

Valentina RUSSU²

valya.cociorva@mail.ru

INSTITUȚIONALIZAREA COPIILOR AFLAȚI ÎN CONFLICT CU LEGEA: PROBLEME ȘI PERSPECTIVE

Abstract: Instituționalizarea copiilor din Republica Moldova este un fenomen care a avut o istorie îndelungată și a fost influențat de o serie de factori sociali, economici și politici. În ciuda progreselor în domeniul protecției copilului, instituțiile de stat pentru copii continuă să fie o realitate pentru mulți dintre cei care se confruntă cu abandonul sau cu separarea de familie. Instituționalizarea este un proces prin care copiii ce nu pot fi îngrijiți de părinții lor sunt plasați într-o instituție de protecție, cum ar fi orfelinatele sau centrele de plasament.

Începând cu anii 2000, Republica Moldova a implementat mai multe reforme pentru a reduce numărul de copii instituționalizați și a promova alternative mai favorabile dezvoltării lor. Autoritățile au încercat să îmbunătățească legislația în domeniul protecției copilului și să încurajeze plasamentele familiale, cum ar fi adopția, plasamentul în familia extinsă sau plasamentele de tip familial, fiind astfel implementate programe de formare a personalului din instituțiile de protecție pentru a îmbunătăți calitatea îngrijirii acordate copiilor.

Unul dintre cele mai importante programe de reformă a fost promovarea îngrijirii alterna-

¹ Asistent universitar, Catedra „Drept penal și criminologie”, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova (ROR: <https://ror.org/036kvxa54>); e-mail: academia@mai.gov.md; ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2091-4905>, e-mail: rotaru_ion_93@mail.ru

² Doctorandă, Școala doctorală „Științe penale și drept public”, Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova, asistent universitar, Catedra „Drept penal și criminologie, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova (ROR: <https://ror.org/036kvxa54>); e-mail: academia@mai.gov.md; ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1809-9745>, e-mail: valya.cociorva@mail.ru

tive și susținerea familiilor aflate în dificultate. Prin dezvoltarea de servicii de sprijin pentru familii, precum consiliere parentală, suport financiar și programe educaționale, s-a încercat prevenirea separării copilului de familie. Totodată, s-au înființat centre de zi pentru copii care provin din medii vulnerabile, astfel încât aceștia să poată rămâne în familiile lor, beneficiind în același timp de educație și sprijin.

Cuvinte-cheie: familie, copii, instituționalizare, probleme, perspective.

INSTITUTIONALIZATION OF CHILDREN IN CONFLICT WITH THE LAW: PROBLEMS AND PERSPECTIVES

Abstract: The institutionalization of children in the Republic of Moldova is a phenomenon with a long history, shaped by various social, economic, and political factors. Despite progress in the field of child protection, state-run institutions for children remain a reality for many who face abandonment or family separation. Institutionalization refers to the process by which children who cannot be cared for by their parents are placed in protective institutions such as orphanages or placement centers.

Since the 2000s, the Republic of Moldova has implemented several reforms aimed at reducing the number of institutionalized children and promoting alternatives more favorable to their development. Authorities have sought to improve child protection legislation and encourage family-based placements such as adoption, kinship care, or foster care. At the same time, training programs for staff working in protective institutions have been implemented to improve the quality of care provided to children.

One of the most important reform programs has been the promotion of alternative care and the support of families in difficulty. By developing support services for families, such as parental counseling, financial assistance, and educational programs, efforts have been made to prevent child-family separation. In addition, day centers have been established for children from vulnerable environments so that they can remain with their families while still receiving education and support.

Keywords: family, children, institutionalization, problems, perspectives.

1. INTRODUCERE

Instituționalizarea copiilor are un impact profund și de durată asupra copiilor. Deși instituțiile de ocrotire a copiilor au scopul de a oferi protecție și îngrijire, realitatea este că mediul instituționalizat nu reușește să substituie cadrul afectiv și educațional al unei familii funcționale. Copiii care trec prin această experiență sunt expuși unei multitudini de traume fizice, psihologice și emoționale, care afectează dezvoltarea lor normală pe termen lung.

Consecințele instituționalizării asupra copiilor sunt vizibile în mai multe domenii. Pe plan fizic, aceștia suferă întârzieri în dezvoltarea neuropsihică, iar pe plan emoțional, deficitul afectiv și lipsa unui atașament sănătos duc la dificultăți majore de integrare și relaționare. Aceste dificultăți se traduc printr-o autonomie scăzută, o stimă de sine fragilă și un comportament adesea problematic. Copiii instituționalizați dezvoltă adesea un sentiment de nesiguranță și o vulnerabilitate emoțională crescută, iar contactul insuficient cu figura parentală nu le permite să învețe cum să gestioneze relațiile interpersonale sau să formeze legături afective stabile.

Cercetarea realizată confirmă importanța incontestabilă a familiei pentru dezvoltarea fizică, neuropsihică și socială a copilului mic, aceasta asigurând calitatea vieții copilu-

lui. Separarea de familie produce o traumă profundă, cu consecințe extrem de grave pentru dezvoltarea și sănătatea copilului. Generarea situației de copil orfan este un fenomen medico-social complex, determinat de pierderea unuia sau a ambilor părinți, de separarea copilului de familie pe termen lung.

2. METODOLOGIE

Pentru realizarea acestei cercetări privind instituționalizarea copiilor, au fost utilizate mai multe metode de investigație, cu scopul de a obține o perspectivă cât mai completă și profundă asupra acestei problematice sociale complexe. Metoda logică a vizat aplicarea unui raționament sistematic, precum și identificarea legăturilor dintre componentele fenomenului analizat. Această abordare a permis formularea unui argument solid, bine structurat, evidențiind relațiile de tip cauză-efect. Metoda comparativă a fost aplicată pentru a evalua și confrunta diferitele practici și reglementări legate de instituționalizarea copiilor, în contexte atât naționale, cât și internaționale. Metoda gramaticală, cunoscută și ca metodă textuală, s-a axat pe examinarea și interpretarea textelor legislative, a documentelor oficiale și a altor surse scrise, relevante pentru subiectul cercetării. Prin intermediul acestei metode s-a urmărit o înțelegere aprofundată a cadrului legal intern și internațional ce reglementează domeniul protecției copilului și instituționalizarea acestuia. Aplicarea integrată și complementară a acestor metode de cercetare a permis conturarea unei perspective solide și bine argumentate asupra fenomenului analizat, contribuind la înțelegerea profundă a cauzelor și consecințelor sale. Fiecare metodă a adus o contribuție esențială, completându-se reciproc în construirea unui cadru analitic clar și detaliat.

3. DISCUȚII ȘI REZULTATE

3.1. Aspecte generale privind instituționalizarea copiilor

Dicționarul explicativ a limbii române definește termenul de „instituționalizare” ca fiind acțiunea de *internare* (a unui copil într-un centru de plasament). Deși în actele normative naționale nu regăsim definiția acestui termen, legea privind protecția specială a copiilor aflați în situație de risc și a celor separați de părinți conține normele procesuale care explică termeni cum ar fi: copil separat de părinți, copil abandonat, plasament, plasament de urgență, plasament planificat ș.a.

În conformitate cu prevederile art. 3 a legii Nr. 140 din 14-06-2013, anterior enunțată, prin termenul de *plasament* trebuie înțeleasă măsura de protecție a copilului separat de părinți prin care se asigură condiții pentru creșterea și îngrijirea acestuia în cadrul unor servicii sociale de plasament¹. La rândul său, acesta poate fi plasament de urgență ce constă în plasarea copilului ale cărui viață sau sănătate sunt în pericol iminent, indiferent de mediul în care acesta se află, pentru o perioadă de până la 72 de ore, sau după caz plasarea unui copilului într-un serviciu social, pentru o perioadă determinată de timp, conform prevederilor planului individual de asistență.

Prin urmare, constatăm faptul că deși există un număr mare de politici naționale și internaționale de prevenire și curmare a procesului de instituționalizare a copiilor, cu toate că au existat progrese semnificative în ceea ce privește înlocuirea instituționalizării

¹ Legea Nr. 140 din 14-06-2013 privind protecția specială a copiilor aflați în situație de risc și a copiilor separați de părinți. Publicat: 02-08-2013 în Monitorul Oficial Nr. 167-172 art. 534.

cu soluții mai favorabile copiilor, provocările rămân mari.

Instituțiile de protecție socială din Republica Moldova sunt încă subfinanțate, iar numărul de specialiști este insuficient. De asemenea, în ciuda reformelor, nu toți copiii beneficiază de alternative de îngrijire necesare, iar lipsa unor servicii adecvate pentru copii cu dizabilități sau cu nevoi speciale continuă să reprezinte o problemă majoră. În plus, copiii care ies din sistemul de protecție, fie din cauza vârstei, fie din alte motive, se confruntă adesea cu dificultăți de integrare în societate. Aceștia pot experimenta un sentiment profund de abandon și avea dificultăți în a-și construi o viață independentă, din cauza lipsei de suport.

Atitudinea societății față de copiii instituționalizați este, din păcate, una predominant negativă și stigmatizantă. Aceștia sunt adesea percepuți ca fiind „altfel” decât ceilalți, iar etichetele negative li se aplică încă de la o vârstă fragedă. Stigmatizarea socială în acest sens se manifestă printr-o serie de stereotipuri care asociază acești copii cu trăsături negative, cum ar fi lipsa de educație, comportamente problematice sau chiar pericolul de a deveni o povară pentru societate, iar aceste atitudini pot avea un impact devastator asupra stimei de sine a copiilor și tinerilor din internate, care se pot simți respinși și marginalizați de comunitatea în care trăiesc.

Mai mult decât atât, copiii care cresc în instituții de tip internat pot dezvolta un sentiment profund de izolare și de lipsă de apartenență. Această marginalizare nu doar că îi afectează în plan personal, dar poate contribui și la dificultăți în integrarea lor în societate, pe măsură ce ajung la vârsta adultă. Ei pot experimenta dificultăți semnificative în construirea relațiilor sociale, din cauza faptului că sunt percepuți ca diferiți sau chiar inferiori celor care au crescut într-un mediu familial stabil.

Sentimentul pe care îl au oamenii obișnuiți față de copiii din internate este mila, compasiunea, dar și o oarecare vigilență – „e un copil cu o traumă sufletească”. „Copiii din instituții sunt predispuși mai mult la boli decât copiii crescuți în familii”, „oricât ar încerca, instituția nu poate acoperi toate necesitățile copilului” ș.a.

Un alt indicator semnificativ al dezvoltării copiilor care trăiesc în instituții de protecție socială este relația lor cu instituțiile sociale comunitare. Conform datelor, doar 8,68% dintre acești copii întrețin relații cu comunitatea, în timp ce 91,3% nu au interacțiuni cu aceste instituții.

Această statistică reflectă o izolare profundă a copiilor de mediul lor social și familial, ceea ce duce la o deconectare treptată de rădăcinile lor și de cultura comunității din care provin. Această lipsă de legături cu instituțiile comunitare poate avea efecte dăunătoare asupra procesului de reintegrare a copiilor în familia lor sau în societate. Fără sprijin din partea comunității, procesul de reîntoarcere în familie devine mai greu, deoarece copiii nu beneficiază de resursele și sprijinul necesar pentru a face față schimbărilor și provocărilor care pot apărea în perioada de tranziție. De asemenea, lipsa acestor relații poate contribui la dificultăți de reintegrare socială a copiilor atunci când aceștia ies din instituții, deoarece nu au învățat cum să interacționeze cu diferite tipuri de instituții sau persoane.

Prin urmare, conform datelor prezentate de către Biroul național de statistică al RM², instituționalizarea este determinată de multiple cauze. Alt indice al integrării este

² Raportul privind realizarea Planului anual de activitate al Biroului Național de Statistică (BNS) pentru anul 2024. Disponibil pe: statistica.gov.md/files/files/despre/Raport_activitate/Raport_realizare_Plan_activitate_BNS_2024.pdf (accesat la 01.07.2025).

starea sănătății copiilor instituționalizați. Comparând acești indici cu datele morbidității copiilor din școlile generale, observăm o diferență pronunțată. S-a stabilit că în anul 2023, 72,6% din copiii instituționalizați suferă de diferite maladii somatice, iar circa 83,5% din ei sunt purtători a 2-3 maladii. Copiii din școlile generale în 57% de cazuri suferă de diferite maladii, iar în 42,4% au concomitent 2-3 boli. La mulți copii din instituții (48,2%) au fost înregistrate afecțiuni ale sistemul nervos central³.

Copiii instituționalizați reprezintă o categorie vulnerabilă și marginalizată, care se confruntă cu dificultăți semnificative în ceea ce privește îngrijirea, întreținerea și educația necesare dezvoltării lor adecvate. Instituționalizarea, deși poate părea o soluție temporară pentru protejarea copiilor aflați în dificultate, nu este, în realitate, cea mai eficientă metodă de sprijin pentru aceștia. De-a lungul perioadei petrecute în instituții, condițiile de viață și educație de care beneficiază sunt adesea insuficiente pentru a răspunde nevoilor lor complexe de creștere și dezvoltare, iar acest lucru poate duce la agravarea problemelor lor emoționale și sociale.

Problema devine mai amplă în contextul sistemului autohton de protecție a copilului, unde mulți dintre cei instituționalizați nu beneficiază de un sprijin adecvat pentru a înfrunta provocările cu care se confruntă în viața lor. Acești copii se află într-un sistem care, de multe ori, nu reușește să asigure integrarea lor în societate, iar în lipsa unor condiții favorabile, ei rămân izolați, cu un sentiment de apartenență scăzut și fără abilități esențiale pentru viața de zi cu zi.

Viitorul copiilor separați de familiile lor este adesea perceput într-o lumină sumbră, din cauza condițiilor dificile cu care se confruntă. Mulți dintre acești copii ajung să ducă o viață marcată de vulnerabilitate, fiind expuși riscurilor de a ajunge pe stradă, de a deveni cerșetori sau, în cel mai rău caz, infractori. Sistemul de protecție socială, deși are rolul de a le asigura un trai mai bun, nu reușește de multe ori să le ofere suportul educațional și emoțional necesar pentru a se reintegra în familia extinsă sau în societate. Lipsa unui sistem educațional adecvat și a unui sprijin constant conduce, de multe ori, la stagnarea dezvoltării acestor copii, iar posibilitatea ca ei să depășească aceste obstacole este redusă.

Multe dintre cazurile de abandon se încheie cu integrarea copiilor în case de copii sau instituții de protecție, dar aceste instituții nu oferă întotdeauna condițiile necesare pentru o educație completă și pentru formarea unor abilități esențiale de viață.⁴ Astfel, copiii instituționalizați se confruntă cu dificultăți majore în procesul de reintegrare în familie și în societate, iar lipsa educației, dar și a unei relații stabile și afective cu persoane de referință, duce la izolare socială și la o integrare dificilă în comunitate.

Viața afectivă a copiilor instituționalizați este adesea marcată de un contrast puternic între emoții pozitive și negative. Pe de o parte, emoțiile pozitive, precum bucuria și interesul, sunt în general declanșate de vizitele altor persoane, de obicei vizite rare și plăcute din partea rudelor, sau de primirea cadourilor, în special cu ocazia sărbătorilor. Aceste momente pot aduce o ușoară lumină în viața lor, oferindu-le un sentiment de apartenență și afecțiune care le lipsește în mod constant în instituție.

Pe de altă parte, emoțiile negative sunt mult mai prevalente și provin adesea din tra-

³ Anuarul statistic al Republicii Moldova, 2023, Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova, Chișinău, 2023. Disponibil pe: : statistica.gov.md/files/files/publicatii_electronice/Anuar_Statistic/2023/Anuarul_statistic_RM_editia_2023.pdf (accesat la 01.07.2025).

⁴ Petruți D. Violența față de copii în Republica Moldova: Raport asupra studiului. Chișinău: Combinatul Poligrafic, 2007, p. 71.

umele emoționale nerezolvate, legate de viața lor de familie înainte de instituționalizare. Copiii care au fost separați de părinți sau care au avut parte de abuzuri, neglijență sau pierderi importante suferă de anxietate, frică și, uneori, chiar de furie sau ură față de cei care i-au abandonat sau față de instituție înseși. De cele mai multe ori, acești copii nu doresc să vorbească despre aceste evenimente dureroase, fie din rușine, fie pentru că nu pot înțelege pe deplin motivele din spatele separării lor de familie. În loc să își exprime aceste sentimente, se retrag în tăcere, iar lipsa unei comunicări deschise contribuie la stagnarea procesului lor emoțional și la perpetuarea unui ciclu de traume nerezolvate. Această dualitate emoțională face ca viața afectivă a copiilor din internate să fie una instabilă, cu fluctuații frecvente între momentele de fericire și cele de tristețe profundă, iar absența unui suport emoțional constant și adecvat le împiedică dezvoltarea sănătoasă și adaptarea într-un mediu stabil.

Deși legislația națională prevede standarde minime de calitate pentru îngrijirea acestora, ceea ce ar trebui teoretic să asigure un mediu adecvat pentru dezvoltarea lor, realitatea este mult mai complexă și adesea dezamăgitoare. În mod paradoxal, copiii care trăiesc în aceste instituții nu reflectă un nivel adecvat de bunăstare și adaptare, ci, dimpotrivă, adesea se plâng de condițiile de viață dificile și de lipsa de suport emoțional și social.

Aceasta subliniază o falie majoră între ceea ce prevede legea și ceea ce se întâmplă în practică. Deși legislația este clară și detaliată în privința drepturilor copiilor și a obligațiilor instituțiilor, implementarea acestor reglementări este inefficientă în multe cazuri. Copiii nu beneficiază de îngrijirea corespunzătoare, iar lipsa de resurse, personal și pregătire a acestuia contribuie la perpetuarea unei stări precare în domeniu. Este evident că, dacă aceste norme ar fi fost aplicate corect, copiii nu ar trebui să se confrunte cu dificultăți majore sau cu traume legate de experiențele lor din sistemul rezidențial.

Studiile realizate evidențiază în mod clar rolul esențial pe care familia îl joacă în dezvoltarea integrală a copilului, atât din punct de vedere fizic, neuropsihic, cât și social. Familia reprezintă cadrul primar care contribuie la formarea unei baze stabile pentru creșterea și educarea copilului, asigurându-i condițiile necesare pentru o viață sănătoasă și echilibrată. Însă separarea unui copil de familie are efecte extrem de negative asupra acestuia, având potențialul de a genera traume severe, cu repercusiuni pe termen lung asupra dezvoltării sale.

Atunci când un copil devine orfan, fie din cauza pierderii unuia sau a ambilor părinți, fie ca urmare a unei separări de familie prelungite, acesta se confruntă cu o schimbare radicală a mediului și a relațiilor sale fundamentale, ceea ce poate duce la instabilitate emoțională și la dezechilibre în dezvoltarea sa. Astfel, fenomenul dat⁵ nu este doar un simplu fapt de viață, ci reprezintă o problemă complexă, cu implicații mult mai adânci decât pierderea fizică a părinților. Această ruptură de familia biologică poate afecta profund atât starea emoțională, cât și abilitățile sociale ale copilului, creând dificultăți majore de integrare ulterioară în societate.

Pe lângă impactul emoțional, lipsa unei familii stabile poate influența dezvoltarea cognitivă și comportamentală a copilului, iar efectele negative pot deveni evidente pe parcursul vieții. Această ruptură de mediul familial are capacitatea de a altera nu doar sănătatea mentală a copilului, dar și de a contribui la o formare socială deficitară, în care copilul poate întâmpina dificultăți majore în relațiile interpersonale și în adaptarea la

⁵ Cheianu A., Grama D. Necesitățile specifice ale copiilor și vârstnicilor lăsați fără îngrijirea membrilor de familie plecați la muncă peste hotare. Chișinău: CEP USM, 2011, p. 155.

cerințele societății.

Astfel, indiferent de modul în care sunt structurate instituțiile de protecție și de responsabilitățile care le sunt atribuite, aceste instituții pot, din păcate, să producă efecte negative semnificative asupra copiilor care sunt în îngrijirea lor. Printre aceste efecte se numără:

1. Împiedicarea construirii unei organizări centrate pe nevoile copilului: Organizațiile de protecție a copilului adesea nu reușesc să creeze un mediu adaptat nevoilor individuale ale fiecărui copil, ceea ce duce la dificultăți majore în dezvoltarea unei personalități echilibrate și sănătoase. Lipsa unei abordări personalizate poate duce la un proces de dezvoltare întârziat sau dezechilibrat.

2. Divizarea vieții copiilor în stagii diferite: Trecerea de la un sistem la altul, de la un tip de îngrijire la altul, este adesea o experiență traumatică pentru copil, resimțind o ruptură bruscă a fluxului normal de viață. Aceste tranziții pot crea o discontinuitate în procesul de formare a identității copilului, iar acest lucru poate duce la confuzie, anxietate și pierderea unui sentiment de apartenență.

3. Traume psihologice și emoționale grave: Viața într-un sistem instituționalizat poate aduce cu sine traume psihologice semnificative, având un impact negativ asupra dezvoltării emoționale și mentale a copilului. Abandonul repetat sau separarea de familia biologică poate duce la sentimente profunde de abandon, respingere și autoevaluare negativă. Aceste traume pot avea efecte pe termen lung asupra comportamentului și relațiilor lor viitoare.

4. Întârzieri în dezvoltarea fizică, mentală și emoțională: Copiii instituționalizați adesea suferă întârzieri semnificative în ceea ce privește dezvoltarea lor generală. Fie că este vorba despre dezvoltarea fizică (greutate, înălțime), mentală (capacitatea de învățare, gândire critică), fie emoțională (gestiunea emoțiilor, empatie), ei sunt adesea privați de un mediu de învățare și sprijin consistent, ceea ce duce la deficiențe majore în aceste domenii.

5. Insuficientă dezvoltare a capacității de viață independentă: Copiii care cresc în instituții nu învață adesea abilitățile esențiale pentru a deveni adulți independenți. Absența unui model familial stabil și a relațiilor interpersonale sănătoase limitează dezvoltarea abilităților de relaționare, precum și a cunoștințelor și deprinderilor fundamentale necesare în viața de zi cu zi, cum ar fi gestionarea finanțelor, menținerea unui loc de muncă sau gestionarea relațiilor interpersonale.

6. Absența unei perspective asupra vieții adulte: Copiii care sunt instituționalizați nu au adesea o viziune clară asupra viitorului lor, ceea ce poate cauza un sentiment de descurajare și lipsă de scop. Acest lucru poate duce la o formă de „al doilea abandon” odată ce copiii ajung la vârsta majoratului și sunt lăsați să se descurce singuri, fără un sistem de sprijin adecvat. Aceasta poate duce la dificultăți de integrare în societate și la probleme de adaptare la viața de adult.

Așadar, condițiile din instituțiile de îngrijire a minorilor sunt adesea extrem de dificile, iar viața în aceste structuri poate lăsa urme adânci asupra dezvoltării emoționale, psihice și sociale a copiilor. Efectele negative ale acestora se pot împărți în două categorii principale: efecte de substimulare cantitativă și calitativă; efecte depersonalizante.

Efectele de substimulare cantitativă și calitativă

Aceasta se referă la lipsa unui stimul adecvat pentru dezvoltarea copilului, atât din punct de vedere cantitativ, cât și calitativ. Din punct de vedere cantitativ, copiii

instituționalizați nu au acces la suficiente activități educaționale și recreative, ceea ce duce la stagnare în dezvoltarea lor intelectuală și emoțională. De asemenea, din punct de vedere calitativ, acești copii nu beneficiază de o educație personalizată, adaptată nevoilor lor specifice, iar lipsa unui mediu familial stabil și iubitor face ca dezvoltarea lor emoțională să fie grav afectată. Această substanțială lipsă de stimulare poate afecta abilități cognitive, sociale și motorii esențiale pentru o dezvoltare sănătoasă⁶.

Doctrina națională⁷ cunoaște următoarele 3 categorii de efecte de substimulare, unul dintre care este „*substimulare afectivă*”. Aceasta este situată pe primul plan al consecințelor neprielnice ale mediului instituțional, iar efectul său se regăsește la nivelul mai multor sfere ale afectivității.

Substimularea afectivă se referă la absența unei interacțiuni emoționale adecvate și continue, esențială pentru dezvoltarea sănătoasă a copilului. În instituțiile de îngrijire, copiii sunt adesea supuși unui program fix, cu interacțiuni limitate cu îngrijitorii sau alte persoane importante pentru dezvoltarea lor. Aceasta duce la o carență în satisfacerea nevoii fundamentale de iubire, atenție și validare emoțională. Spre deosebire de un mediu familial, unde copilul beneficiază de o atenție personalizată și constantă, în instituție un număr mare de copii sunt îngrijiți de câțiva adulți, iar relațiile sunt adesea impersonalizate, fragmentate și insuficiente.

În mod concret, acest lucru se manifestă prin faptul că unii copii pot să nu primească îmbrățișări, încurajări sau cuvinte de susținere, esențiale pentru formarea unei imagini de sine pozitive și pentru dezvoltarea unei stime de sine sănătoase. Absența acestui tip de stimulare afectivă poate influența grav capacitatea lor de a stabili relații sănătoase în viitor și poate contribui la tulburări emoționale pe termen lung.

De asemenea, copiii instituționalizați pot fi supuși unui tratament uniformizat, fără a ține cont de nevoile și particularitățile fiecăruia în parte. Fiecare copil are un mod propriu de a-și exprima nevoile emoționale, iar lipsa unei reacții individualizate poate duce la un sentiment de respingere și abandon emoțional, chiar și în condițiile în care copilul se află sub protecția statului.

Cel de al doilea tip de efect este „*substimularea abilităților sociale*”. Astfel, deși sunt bazate pe existența în comun, instituțiile de protecție a minorilor nu pot oferi un mediu social autentic și nu-și pot depăși statutul de structuri artificiale, închise și limitate, care nu pot fi reprezentative pentru comunitate, cu atât mai puțin pentru viața de familie. În aceste instituții, copiii se găsesc lipsiți de diversitatea relațiilor interumane, în interiorul acestora interacționând doar cu persoane de vârsta lor sau apropiată, cu probleme asemănătoare, și cu adulți care sunt acolo la serviciu și au anumite limite impuse în ceea ce privește comportamentul față de copii⁸.

Această situație are un impact semnificativ asupra dezvoltării copiilor, deoarece îi privează de oportunitățile de a învăța și de a dobândi autonomie și independență în viața de zi cu zi. Activitățile organizate în mod rigid în cadrul instituțiilor nu permit copiilor să interacționeze liber cu persoane din afara instituției, ceea ce limitează expunerea lor la

⁶ Olărescu V. Profilaxia tulburărilor comportamentale la minori: inovații, provocări și tendințe în educația modernă, în materialele conferinței internaționale științifico-practice a psihologilor, Chișinău, 2013, p.40.

⁷ Alexiu M. „Protecția copiilor abandonati”, în Buzducea D. Asistența socială a grupurilor de risc, Editura Polirom, București, 2010, p.158.

⁸ Antoni D. Influența relațiilor familiale asupra formării personalității copilului, „Sesiune națională de comunicări științifice studențești”, Chișinău, 2017, p. 88.

experiențe și situații care sunt esențiale pentru formarea unor abilități sociale și dezvoltarea încrederii în sine. În loc să învețe să își gestioneze singuri relațiile sociale și să se descurce în diverse contexte sociale, ei depind de cadrele instituționale pentru a media aceste interacțiuni, ceea ce le reduce semnificativ posibilitatea de a învăța să ia decizii, să își asume responsabilități și să dezvolte abilități de viață independentă.

Cel de al treilea tip este „*substimularea cognitivă, senzorială și de limbaj*”. Această lipsă de stimulare cognitivă și emoțională în mediul instituțional are un impact negativ semnificativ asupra dezvoltării copilului. Într-un mediu monoton și lipsit de stimulare, copilul nu doar că este privat de experiențe importante pentru creșterea sa personală, dar și de oportunități de a învăța prin interacțiune și implicare activă în procesul de educație și în viața de zi cu zi. De exemplu, absența deciziilor luate de către copii, a sarcinilor gospodărești sau a activităților care le dezvoltă abilități de gestionare a resurselor financiare și sociale duce la stagnarea autonomiei acestora și la o incapacitate de a-și asuma responsabilități în viitor. Acest tip de mediu îi privează pe copii de oportunități de a învăța să se adapteze și să se autoregleze în fața diverselor provocări, formându-se o dependență continuă de sistemul instituțional.

Mai mult decât atât, această absență a sentimentului de apartenență duce la o deprivare emoțională considerabilă. Copilul nu se simte implicat în crearea unui mediu în care să aibă un control asupra propriei vieți și nu își dezvoltă acea legătură esențială cu locul în care trăiește, ceea ce duce la o scădere semnificativă a stimei de sine și a senzației de siguranță. De asemenea, fiind izolat de familie și de contactul cu persoanele apropiate, copilul nu învață să stabilească relații interpersonale autentice și sănătoase, fapt care poate afecta grav dezvoltarea sa socială și emoțională pe termen lung. În acest context, carențele afective și de stimulare cognitivă se adâncesc, împiedicând dezvoltarea unui copil echilibrat din punct de vedere emoțional și psihologic.

Efecte depersonalizante

Duc la pierderea identității și a unei imagini de sine sănătoase, un efect grav al vieții instituționalizate. Copiii care trăiesc în astfel de instituții sunt adesea priviți ca parte dintr-un sistem, iar atenția individuală le este adesea redusă la minimum. Împărțirea acestora în grupuri mari și uniformizarea tratamentului pot duce la o pierdere a sentimentului de unicitate, iar copiii pot ajunge să se simtă nevăzuți, neimportanți și fără valoare. Acest proces de depersonalizare afectează profund încrederea în sine și capacitatea lor de a se relaționa cu ceilalți în mod sănătos⁹. Lipsa unei figuri parentale și a unui sistem de sprijin constant duce la o deteriorare a legăturilor afective, iar copiii pot ajunge să dezvolte un comportament distant, rezervat și, uneori, agresiv.

Efectele depersonalizante sunt deosebit de dăunătoare pentru dezvoltarea individuală a copiilor instituționalizați, deoarece acestea afectează în mod direct cele mai fundamentale aspecte ale personalității și identității lor. Într-un mediu instituționalizat, unde conformismul și obediența sunt priorități, voința copilului este subminată, iar capacitatea acestuia de a-și exprima dorințele și nevoile este adesea ignorată. Lipsa unui mediu în care să își poată afirma individualitatea duce la o deformare a imaginii de sine și a stimei de sine, iar copiii ajung să se simtă adesea inadecvați, incapabili de a lua decizii proprii sau de a acționa conform propriilor dorințe și valori.

Acest tip de mediu, caracterizat prin rigiditate și lipsă de flexibilitate, nu încurajează

⁹ Lăcătușu I. „Aspecte ale problematicei abandonului și a copilului instituționalizat în județul Covasna”. În revista *Angustia*, vol.8, seria *Istorie-Etnografie-Sociologie*, 2004, p. 309.

creativitatea și inițiativa personală. Copiii sunt adesea constrânși de reguli stricte și de programul instituțional, iar orice tentativă de autoexprimare este adesea reprimată. Astfel, ei învață să se conformeze la ceea ce li se impune, în loc să dezvolte abilități de gândire critică și autonomie. Această educație conformistă duce la o percepție distorsionată asupra propriei persoane și lumii din jur, copilul devenind din ce în ce mai dependent de autoritățile instituționale și pierzându-și abilitatea de a se afirma ca individ.

Mai mult, absența unui model autentic de viață de familie și lipsa interacțiunii constante cu membrii familiei sau cu persoane apropiate contribuie la formarea unor relații interpersonale limitate și uneori superficiale, ceea ce împiedică dezvoltarea unor relații sănătoase și de încredere. Copiii care cresc în astfel de condiții pot ajunge să dezvolte o viziune distorsionată asupra relațiilor familiale și interpersonale, ceea ce poate afecta negativ modul în care se vor relaționa cu ceilalți în viața adultă. Astfel, efectele depersonalizante ale instituționalizării pot avea consecințe pe termen lung, formând o identitate fragilă și nesigură, care se va reflecta în relațiile și comportamentele lor viitoare.

3.2. Profilul psihosocial al copiilor instituționalizați

Copiii ce nu pot locui împreună cu părinții lor sunt atribuiți categoriei „copii cu probleme sociale”. De regulă, îngrijirea acestora este preluată de stat, realizându-se în case de copii și școli internat. Contingentul acestor instituții este format din:

- copii nedorți și abandonați de părinți;
- copii proveniți din părinți cu anumite handicapuri fizice sau psihice, alcoolici, narcomani, deținuți – persoane care se află în imposibilitatea de a educa și crește un copil;
- copii proveniți din familii cu condiții precare de viață;
- copii ai căror părinți (îndeosebi mamele) sunt plecați în căutarea unui loc de muncă în străinătate;
- copii orfani.

Realitatea actuală reflectă o problemă semnificativă în sistemul de îngrijire și educație a copiilor, care se caracterizează printr-o abordare colectivă, mai degrabă decât una individuală, a minorilor. Acest sistem, în încercarea sa de a răspunde nevoilor copiilor, presupune adesea că statul poate înlocui cu succes cadrul familial. Cu toate acestea, realitatea a demonstrat că statul nu a fost suficient de eficient în a proteja copiii și familiile lor de consecințele economice și sociale ale tranziției către o nouă structură socială.

În perioada de tranziție, în special într-un sistem post-comunist, multe familii s-au confruntat cu o sărăcire profundă și cu o instabilitate economică și socială care a afectat direct capacitatea acestora de a îngriji și educa corespunzător copiii. Deși instituțiile statului au încercat să răspundă prin măsuri și politici sociale, în realitate aceste intervenții nu au fost întotdeauna suficiente sau adaptate nevoilor specifice ale fiecărei familii sau ale fiecărui copil în parte.

De asemenea, abordarea colectivă a educației și îngrijirii copiilor, care se bazează pe structuri instituționale mari, nu reușește să ofere copiilor atenția și sprijinul individualizat de care au nevoie pentru a se dezvolta armonios. Aceasta poate conduce la efecte negative pe termen lung asupra dezvoltării lor emoționale, psihologice și sociale, din cauza lipsei unui mediu familial stabil și iubitor. Mai mult, credința că statul poate înlocui familia în totalitate ignoră importanța legăturilor afective și de atașament care sunt esențiale pentru creșterea sănătoasă a unui copil.

În contextul dezvoltării cognitive a copiilor instituționalizați, pasivitatea este adesea

identificată ca un simptom stabil și alarmant, care, pe termen lung, provoacă un declin semnificativ în sfera intelectuală a acestora. Aceasta pasivitate se manifestă nu doar în absența activităților stimulative, dar și în lipsa unui mediu care să promoveze inițiativa și creativitatea. Copiii care trăiesc în instituții sunt adesea expuși unui regim riguros și uniform, cu programe stricte, care nu permit explorarea individuală sau dezvoltarea unor aptitudini cognitive prin experiențe diverse.

Aceste condiții pot determina o stagnare a dezvoltării cognitive, întrucât copiii nu sunt încurajați să pună întrebări, să exploreze sau să își exprime opiniile și gândurile într-un mod liber. Lipsa de stimulare cognitivă adecvată poate duce la o întârziere a dezvoltării limbajului, la dificultăți în rezolvarea problemelor și chiar la o capacitate scăzută de a înțelege concepte complexe.¹⁰

Astfel, retardarea copiilor educați în afacerea familiei nu poate fi considerată doar o simplă întârziere în dezvoltarea lor, ci un fenomen mult mai complex, care reflectă influențele factorilor sociali și psihologici asupra unei etape timpurii din viața copilului. Această întârziere se manifestă nu doar în plan fizic sau intelectual, ci și în sfera emoțională și comportamentală, având efecte semnificative asupra dezvoltării lor ulterioare.

Un aspect esențial al copiilor instituționalizați este caracteristica labilității proceselor lor nervoase. Această instabilitate se traduce printr-o predominanță a excitației asupra proceselor de inhibiție, ceea ce înseamnă că acești copii sunt mult mai predispuși la reacții impulsive și comportamente mai greu controlabile. Absența unui mediu familial stabil și de sprijin contribuie la dificultatea copiilor de a-și reglementa emoțiile și comportamentele într-un mod sănătos.

Din cauza lipsei unui mediu de învățare activ, stimulat și diversificat, copiii instituționalizați pot dezvolta o stare de excitabilitate ieșită din comun, iar acest lucru influențează negativ capacitatea lor de a învăța și de a interacționa eficient cu cei din jur. Instabilitatea emoțională și comportamentală poate duce, de asemenea, la o lipsă de autocontrol și la dificultăți de socializare, ceea ce amplifică sentimente de alienare și marginalizare față de colegii lor din afacerea instituțională sau chiar față de societatea în general.

Din cauza lezării sistemului nervos este vădit scăzută activitatea psihică și cea cognitivă a copiilor. Se accentuează reținerea în dezvoltarea reacțiilor vizuale și auditive drept consecință a insuficienței impresiilor noi și lipsei comunicării saturate emoțional cu maturii. Această cauză este atestată și de I. Dubrovina. Autoarea afirmă că micuții primesc de 4-5 ori mai puțină atenție și mângâiere din partea adulților decât este nevoie pentru confortul lor psihic¹¹.

Vorbind despre intelect, ne referim la dezvoltarea gândirii, memoriei, imaginației, limbajului persoanei ce condiționează acumularea de noi cunoștințe și întrebuintarea eficientă a acestora. Studiind nivelul de pregătire a copiilor pentru școală și analizând particularitățile gândirii intuitiv-plactice la copiii orfani, s-a constatat: copiii îndeplinesc mai bine itemii ce necesită doar abilitatea de a manipula materialul intuitiv și întâmpină dificultăți în proiectarea problemei în plan imaginativ. În urma studierii sferei intelectuale a școlarilor mici, în special a dezvoltării elementelor gândirii logice (sistematizarea și clasificarea), s-a stabilit că copiii educați în afara familiei au același nivel ca și semenii lor

¹⁰ Petrovai D. Eficiență în viața profesională și în cea personală, Centrul Parteneriat pentru Egalitate (CPE), București, 2006, p. 14.

¹¹ Дубровина И. В. Психология, 2-е издание, стереотипное, Москва, 2003, с. 239.

educați în familie, dar se constată o reținere în dezvoltarea gândirii intuitiv-plastice¹².

Astfel, un alt aspect semnificativ al dezvoltării copiilor instituționalizați, care influențează profund viața lor ulterioară, este imaturitatea limbajului. Studiile arată că acești copii sunt mult mai tăcuți decât cei crescuți în familie, ceea ce pune în evidență abilități verbale subdezvoltate și o comunicare mai puțin eficientă. În absența unui mediu familial stabil și stimulat, ei au un cod lingvistic insuficient elaborat, ceea ce duce la dificultăți semnificative de exprimare a gândurilor și emoțiilor.

Acești copii manifestă o frecventă utilizare a unor structuri gramaticale greșite și o capacitate redusă de înțelegere a mesajelor verbale din jurul lor. Asemenea deficiențe pot apărea din cauza lipsei de interacțiuni complexe și de dialoguri adecvate vârstei lor, care, în mod normal, ar fi favorizate într-un mediu familial unde copiii sunt încurajați să își exprime gândurile și sentimentele.

De asemenea, limitarea interacțiunilor verbale cu persoane adulte și cu alți copii, alături de un mediu care nu oferă stimulare lingvistică adecvată, are drept consecință dezvoltarea unui limbaj mai puțin complex și o capacitate scăzută de a înțelege și răspunde la mesajele primite. Această deficiență în dezvoltarea abilităților de comunicare are implicații pe termen lung, afectând atât relațiile sociale ale copiilor, cât și capacitatea lor de a învăța și de a se integra în viitor în diferite contexte educative sau profesionale.

În condițiile unui deficit sistematic de înrâurire afectivă, copiii cresc mult mai irascibili, iar lipsa afectivității materne și a dragostei părintești provoacă agresivitate. Aceasta din urmă este condiționată și de: comunicare neformală, necesitatea de autoidentificare cu adultul, comportament instabil, nedeterminarea Eului propriu – toate generând trăirea unui disconfort emoțional profund.

Datorită carenței afective materne și neglijării copilului de către adultul-substitut matern, la copiii instituționalizați este prezentă „sărăcia repertoriului... socioafectiv, ...stări afective preponderent negative cu manifestări stridente”. Se constată, de asemenea, că „trebuințele afective ale copilului, fiind mai mari decât posibilitățile de satisfacere a lor, restricțiile vieții în colectiv, venite pe fondul vulnerabilității biologice și psihice, declanșează stări de nervozitate colectivă marcate de crize de afect: plâns și furie, agresivitate și autoagresivitate, atitudini revendicative – gelozie, regresii comportamentale”.

Ca urmare a anumitor condiții sociale se constată o dezvoltare specifică a premiselor conștiinței de sine la copiii instituționalizați de vârstă timpurie. Într-un mediu nefavorabil devine evidentă o reținere considerabilă în formarea structurii în cauză, apariția cu întârziere a componentelor ei de bază. Drept consecință are loc formarea denaturată a personalității în ansamblu, ceea ce se reflectă în comportamentul depresiv al copiilor.¹³ Din cauza acestui fenomen, copiii își apreciază incorect posibilitățile și capacitățile, neavând încredere în forțele proprii.

Așa cum a fost discutat anterior, copiii instituționalizați întâmpină dificultăți semnificative în procesul de conștientizare a Eului propriu. Deprivarea maternală, adică lipsa unei legături stabile și afective cu mama sau cu o figură parentală stabilă, afectează profund dezvoltarea identității lor. Eul, în acest context, este adesea lipsit de un conținut pozitiv, fiind fragil și nesigur. Fără un sprijin emoțional constant și o îndrumare adecvată, copilul devine vulnerabil și începe să dezvolte mecanisme de apărare.

Una dintre reacțiile comune ale copiilor care suferă de deprivare afectivă este agre-

¹² Ермолаев О. Ю., Марюптна Т. М., Мешкова Т. А. Внимание школьника. – М., 1997, с. 88.

¹³ Paladi Gh. Familia: Probleme sociale, demografice și psihologice, Ed. Chișinău, 2002, p. 56.

siunea. Într-un mediu instituționalizat, unde nevoile lor emoționale nu sunt satisfăcute în mod adecvat, copiii se pot simți excluși și neînțeleși. Astfel, agresivitatea și ostilitatea devin modalități prin care aceștia încearcă să își exprime frustrările și să protejeze un Eu fragil. Acest comportament se manifestă atât față de alți copii, cât și față de personalul instituției, ca o formă de apărare față de ceea ce percep ca fiind o amenințare la identitatea lor.

Acest comportament agresiv nu doar subminează relațiile sociale ale copilului, dar are și un impact negativ asupra dezvoltării emoționale și sociale pe termen lung. Copilul care nu învață cum să gestioneze propriile sentimente și conflicte va avea dificultăți în a stabili relații sănătoase și echilibrate în viitor. De aceea, intervențiile timpurii pentru a oferi sprijin emoțional și educație afectivă sunt esențiale în procesul de dezvoltare al acestor copii, ajutându-i să-și construiască o imagine de sine pozitivă și să-și regleze comportamentele într-un mod mai adaptiv.

Legate strâns de problemele afective, foarte de timpuriu apar și tulburări în conduita socială a copiilor. Astfel, în contextul stabilirii de contacte, fiind studiate activitățile zilnice ale copiilor, și anume jocurile preșcolare din casele de copii, s-a determinat că 72% se joacă singuri, preferând activități fără partener.

Un copil care beneficiază de o dezvoltare normală într-o familie funcțională ajunge să formeze un atașament puternic față de părinți, în special față de mamă, pe parcursul primului an de viață. Acest atașament reprezintă o bază afectivă sigură, ce contribuie la reducerea semnificativă a sentimentelor de nesiguranță și la formarea unei relații stabile. Prezența mamei, ca principală figură afectivă, joacă un rol esențial în dezvoltarea emoțională a copilului, fiind elementul care contribuie direct la sentimentul de siguranță și stabilitate necesar în primii ani de viață.

În contrast, copiii care cresc fără dragostea și îngrijirea necesară din partea familiei, în special din partea mamei, sunt privați de acest atașament sănătos și sigur. Lipsa acestuia din urmă are un impact negativ asupra dezvoltării lor, iar în timp pot apărea deformări ale personalității. Fără o figură maternă constantă și iubitoare, acești copii nu vor reuși să dezvolte sentimentul de încredere necesar pentru a interacționa armonios cu ceilalți și pentru a se adapta la mediul înconjurător. De asemenea, riscul de a dezvolta tulburări emoționale și comportamentale este mult mai mare în cazul acestora, iar integrarea lor în societate poate fi marcată de dificultăți majore.

Astfel, atașamentul nu este doar un mecanism emoțional important, ci și un factor determinant pentru dezvoltarea sănătoasă a copilului, care influențează întreaga sa viață ulterioară. În acest context, copiii care nu beneficiază de acest atașament primar vor trebui să fie susținuți prin intervenții speciale pentru a recupera lacunele de dezvoltare afectivă și socială.

Din acest considerent se constată că cercul larg de comunicare cu semenii și personalul nu implică satisfacerea trebuințelor de atașament ale copiilor instituționalizați, fiind necesară o anumită stimulare emoțională specifică doar mamei. Dereglarea atașamentului emoțional și a corelației cu cei din jur are repercusiuni negative asupra dezvoltării generale a copiilor.

Deficitul de comunicare cu adulții și contactele insuficiente din punct de vedere emoțional cu aceștia au un impact semnificativ asupra dezvoltării copiilor instituționalizați, conducând la formarea unor complexe de inferioritate și la dificultăți de adaptare socială a acestora după ce părăsesc instituțiile de ocrotire, cum ar fi școlile internat. Aceste

carențe afectează profund capacitatea lor de a dezvolta relații sănătoase și de a înțelege cum să interacționeze corespunzător cu cei din jur.

În ciuda aparențelor de docilitate și bune maniere, care pot fi învățate în cadrul instituțional, copiii nu reușesc să dezvolte spontaneitatea și impulsivitatea necesare unui comportament autentic în viața cotidiană. Ei sunt adesea incapabili să-și formeze și să-și adapteze comportamentul în situații reale, din cauza lipsei de experiențe emoționale profunde și de interacțiuni constante cu adulți care să-i sprijine în acest proces. Mai mult decât atât, acești copii au dificultăți în a-și exprima clar motivațiile și acțiunile, precum și în a avea o atitudine critică față de evenimentele care se întâmplă în jurul lor.

O instituție nu-i poate oferi copilului ceea ce-i oferă familia. Or, deși multe persoane se ocupă de el, acesta nu este în stare să se atașeze de nici una dintre ele. În plus, adeseori copilul este nevoit să schimbe instituția (în funcție de vârstă), ceea ce provoacă stres și frustrări generate de „crize de adaptare”. Așa cum rezultă din literatura de specialitate, preșcolarii din casele de copii, concomitent cu crizele de vârstă, suportă două „crize de adaptare” determinate de:

- a) trecerea din familie în casa de copii;
- b) trecerea de la casa de copii la școală internat¹⁴.

Cu cât vârsta la care copilul este internat într-o instituție este mai mică, cu atât efectele frustrării vor fi mai severe. În această perioadă timpurie a dezvoltării, copilul este extrem de vulnerabil, iar separarea de familie și lipsa unui mediu emoțional stabil au un impact semnificativ asupra echilibrului său biologic și psihic. Stresul cauzat de această separare produce suferințe atât fizice, cât și psihice, care se manifestă prin suprasolicitare în unele cazuri (unde copiii sunt obligați să facă față unor condiții care depășesc capacitatea lor de adaptare) sau subsolicitare în altele (când nevoile lor emoționale, cognitive și sociale sunt ignorate sau insuficient satisfăcute).

Un alt fenomen semnificativ al plasării îndelungate a copiilor în instituții de ocrotire este formarea unei imagini distorsionate despre părinți. Adesea, copiii care cresc departe de familia lor tind să își idealizeze părinții, proiectând asupra lor o imagine perfectă și dorită, în speranța că, într-o zi, se vor întoarce și vor restabili legătura afectivă pierdută. Cu toate acestea, atunci când își regăsesc părinții, deseori confruntarea cu realitatea devine extrem de dureroasă. Imaginea idealizată pe care o aveau despre părinți se destramă rapid, iar acest proces poate fi copleșitor și traumatic pentru copil. Această rupere bruscă a imaginii perfecte pe care o construiseră poate duce la sentimente de dezamăgire profundă, confuzie și durere emoțională, amplificând trauma deja existentă a separării inițiale.

Finalizând tabloul psihosocial al copiilor instituționalizați, putem concluziona că întreaga lor evoluție fizică și psihică este profund influențată de distorsiunile generate de condițiile fundamentale ale vieții lor – în special de privarea de afecțiunea adultului și imposibilitatea de a-și satisface nevoile esențiale de dependență și afiliere. Absența unui mediu familial stabil și afectiv, caracterizat de legături emoționale puternice și susținerea continuă din partea părinților sau a altor figuri semnificative, creează un cadru de dezvoltare deficitar.

Copiii instituționalizați nu beneficiază de afecțiunea constantă și de atenția personalizată care sunt esențiale pentru formarea unei identități stabile și a unui atașament sănătos. În această atmosferă, nevoile lor fundamentale de siguranță emoțională și de

¹⁴ Robila M. Politica Familială Pentru Republica Moldova, Chișinău, 2010, p. 24.

integrare socială rămân neîmplinite, ceea ce poate duce la dezvoltarea unor traume adânci și la dificultăți majore de adaptare la viața de adult. Astfel, impactul instituționalizării asupra copilului nu se limitează doar la lipsa unei familii, ci include efectele devastatoare ale privării de iubire și sprijin, aspecte esențiale pentru sănătatea mentală și dezvoltarea armonioasă a unui copil.

4. CONCLUZII

Instituționalizarea copiilor nu reprezintă întotdeauna o soluție ideală sau durabilă pentru copiii abandonați, fiind, de multe ori, considerată o măsură de ultimă instanță. În timp ce instituțiile pot oferi un refugiu temporar și îngrijire de bază, acestea nu pot înlocui în totalitate sprijinul afectiv și securitatea emoțională pe care un copil o primește în cadrul unei familii. De asemenea, viața instituționalizată poate adesea să afecteze dezvoltarea psiho-socială a copilului, limitându-i accesul la relații personale stabile și la un mediu familial care să îl ajute să învețe norme sociale esențiale și să își formeze o identitate sănătoasă.

Un aspect important este că, de multe ori, instituționalizarea este percepută ca o soluție temporară, care ar trebui să aibă ca scop reintegrarea copilului într-un mediu familial stabil. Însă, în practică, procesul de reintegrare a copilului în familia biologică sau în alte familii adoptive poate întâmpina multe dificultăți, cum ar fi lipsa unui sistem de sprijin adecvat sau recidiva comportamentală a părinților. În plus, copiii care au fost instituționalizați pot avea dificultăți în a se adapta la viața de familie din cauza experiențelor lor anterioare, ceea ce poate agrava sentimentul de abandon și duce la probleme de adaptare.

Deși instituționalizarea poate oferi o soluție de protecție imediată pentru copiii abandonați, este esențial ca această măsură să fie acompaniată de strategii de reintegrare familială și de dezvoltare a unor alternative mai eficiente, cum ar fi plasamentele în familie extinsă sau în cadrul unor familii adoptive. De asemenea, prevenirea abandonului și sprijinirea familiilor vulnerabile sunt soluții care ar trebui să primeze, pentru a reduce numărul de copii care ajung în situația de a fi instituționalizați.

În ceea ce privește profilul psihosocial al copiilor instituționalizați, aceștia sunt adesea caracterizați printr-o personalitate marcată de lipsa de încredere în propriile forțe, comportamente de adaptare inadecvate și o stimă de sine scăzută. De asemenea, interacțiunile lor cu alți copii și cu adulții sunt uneori distorsionate de traumele suferite în mediul instituțional, iar capacitatea lor de a forma relații sănătoase și stabile în viața de adult este considerabil afectată.

Sistemul de îngrijire și educație al copiilor din instituțiile din Republica Moldova necesită reforme urgente pentru a asigura o protecție adecvată și un mediu care să sprijine dezvoltarea sănătoasă a copiilor. Este esențial să se pună accent pe găsirea unor soluții alternative care să prevină instituționalizarea, să favorizeze reintegrarea familială și să asigure sprijinul necesar pentru integrarea socială și emoțională a acestor copii.

BIBLIOGRAFIE

BIBLIOGRAPHY

- Alexiu M. „Protecția copiilor abandonati”, în Buzducea D. Asistența socială a grupurilor de risc, Editura Polirom, București, 2010, p.157-180.
- Antoni D. Influența relațiilor familiale asupra formării personalității copilului, „Sesiune națională de comunicări științifice studențești”, Chișinău, 2017, p. 87-90.
- Anuarul statistic al Republicii Moldova, 2023, Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova, Chișinău, 2023. Disponibil pe: statistica.gov.md/files/files/publicatii_electronice/Anuar_Statistic/2023/Anuarul_statistic_RM_editia_2023.pdf (accesat la 01.07.2025).
- Cheianu A., Gramma D. Necesitățile specifice ale copiilor și vârstnicilor lăsați fără îngrijirea membrilor de familie plecați la muncă peste hotare. Chișinău: CEP USM, 2011, 254 p.
- Lăcătușu I. „Aspecte ale problematicei abandonului și a copilului instituționalizat în județul Covasna”. În revista Angustia, vol.8, seria Istorie-Etnografie-Sociologie, 2004, p. 309-327.
- Legea Nr. 140 din 14-06-2013 privind protecția specială a copiilor aflați în situație de risc și a copiilor separați de părinți. Publicat: 02-08-2013 în Monitorul Oficial Nr. 167-172 art. 534.
- Olărescu V. Profilaxia tulburărilor comportamentale la minori: inovații, provocări și tendințe în educația modernă, în materialele conferinței internaționale științifico-practice a psihologilor, Chișinău, 2013, p.39-42.
- Paladi Gh. Familia: Probleme sociale, demografice si psihologice, Ed. Chișinău, 2002, 191 p.
- Petrovai D. Eficiență în viața profesională și în cea personală, Centrul Parteneriat pentru Egalitate (CPE), București, 2006, 15 p.
- Petruți D. Violența față de copii în Republica Moldova: Raport asupra studiului. Chișinău: Combinatul Poligrafic, 2007, 72 p.
- Raportul privind realizarea Planului anual de activitate al Biroului Național de Statistică (BNS) pentru anul 2024. Disponibil pe: statistica.gov.md/files/files/despre/Raport_activitate/Raport_realizare_Plan_activitate_BNS_2024.pdf (accesat la 01.07.2025).
- Robila M. Politica Familială Pentru Republica Moldova, Chișinău, 2010, 41 p.
- Veleanovici A. C. Tulburări emoționale la copiii aflați în situație de abuz și neglijare. Teză de doctor în psihologie. Chișinău, 2015, 254 p.
- Дубровина И. В. Психология, 2-е издание, стереотипное, Москва, 2003, 461 с.
- Ермолаев О. Ю. Марюптна Т. М., Мешкова Т. А. Внимание школьника. - М., 1997, 90 с.

Culegere și paginare computerizată. Bun de tipar 30.09.2025. Formatul 60x84/8. Tipar offset.
Coli conv. de tipar 32.11. Imprimată la tipografia Departamentului editorial poligrafic
al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, mun. Chișinău, str. Gheorghe Asachi nr. 21